

Proa

NÚRIA CADENES
Tiberi Cèsar

NÚRIA CADENES

TIBERI CÈSAR

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: octubre del 2023

© Núria Cadenes Alabèrnia, 2023

Els versos de Safo que apareixen —sense identificar-los— a les pàgines 274 i 275 es donen en traducció d'Eloi Creus. Les traduccions catalanes de l'epígraf i de les citacions d'obres llatines que donen títol als capítols provenen de les edicions corresponents de la col·lecció Bernat Metge.

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Proa

Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

ISBN: 978-84-19657-33-6

DIPÒSIT LEGAL: B. 15.374-2023

Composició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraiem que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web

www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

TAULA

Casa Júlia-Clàudia	14
No hi ha àligues al cel	17
<i>Sic placitum</i>	
Vet aquí la meva voluntat (Virgili)	22
<i>Aspera Iuno</i>	
L'aspra Juno (Virgili)	29
<i>Horresco referens</i>	
M'estremeixo de contar-ho (Virgili)	33
Escribònia	38
<i>Est nobis uoluisse satis</i>	
Ens basta haver-ho volgut (Tibul)	45
<i>Factum abiit; monumenta manent</i>	
El fet ha passat; queden els records (Ovidi)	49
<i>Nolito fronti credere</i>	
No et fiis de la cara (Marcial)	57
<i>Nil nimis</i>	
No res amb excés (Terenci)	65

Marcel	70
<i>Marsus aper</i>	
Un senglar màrsic (Horaci)	77
<i>Sine clade uictor</i>	
Vencedor sense menyscapte (Horaci).	84
<i>Tandem uenit amor</i>	
Finalment has arribat, amor (Sulpícia).	91
<i>Flammaque de stipula nostra breuisque fuit</i>	
Breu foc d'estopa ha estat el nostre (Ovidi)	96
<i>Bellum atrox aut sterilem pacem</i>	
Guerra atroç o pau estèril (Tàcit).	100
<i>Uxor mea est</i>	
És la meva dona (Suetoni).	104
<i>Vive, vale</i>	
Viu i estigues bo (Horaci).	107
<i>Non sine magno angore animi</i>	
No sense un dolor punyent (Tàcit)	111
<i>Inter audaces lupus errat agnos</i>	
Un llop vagareja entre els xais temeraris (Horaci)	115
<i>Ab Ioue surgat opus</i>	
Que, per Júpiter, comenci l'obra (Ovidi)	119
Drus el vell	124
<i>Bruma recurrit iners</i>	
Torna el balb hivern (Horaci)	130
<i>Haec aetas moribus apta meis</i>	
Aquest segle s'avé amb els meus gustos (Ovidi)	133
<i>Liberae sunt enim nostrae cogitationes</i>	
Els nostres pensaments són lliures (Ciceró).	136

<i>Sed flos erat ille caducus</i>	
Però aquella flor era efímera (Ovidi)	141
<i>Cum dignitate otium</i>	
Oci amb dignitat (Ciceró)	146
<i>O pectora caeca!</i>	
Oh cors tan cecs! (Lucreci)	151
<i>Italiam quaero patriam</i>	
Cerco Itàlia, la meva pàtria (Virgili)	156
<i>Ego me nunc denique natum gratulor</i>	
Jo em felicito d'haver nascut ara (Ovidi)	163
<i>Morsque minus poenae quam mora mortis habet</i>	
Morir és menys penós que esperar la mort (Ovidi)	169
Gai Cèsar	175
<i>Laudamus veteres, sed nostris utimur annis</i>	
Lloem els anys antics, però ens aprofitem dels nostres (Ovidi)	181
<i>Nec mora nec requies</i>	
Ni treva ni descans (Virgili)	186
<i>Quis ille flebilis sonus?</i>	
Quin és aquest so plorós? (Tàcit)	191
<i>Arma uirumque cano</i>	
Canto les armes i l'heroi (Virgili)	194
<i>O miseri, quae tanta insania, ciues?</i>	
Oh, malaurats ciutadans, quina és la vostra follia? (Virgili)	199
<i>Stat sua cuique dies</i>	
Hi ha fixat un dia per a cadascú (Virgili)	206
<i>Iamque faces et saxa uolant</i>	
I ja volen teies i pedres (Virgili)	210

<i>Lacrimas gaudium, questus adulationem miscabant</i>	
Barrejaven les llàgrimes i el goig, els planys i l'adulació	
(Tàcit)	217
Júlia	226
<i>Cedo alteram</i>	
Do-me'n-un-altra (Tàcit)	235
<i>Iulia Augusta Genetrix Orbis</i>	
Júlia Augusta Mare del Món (moneda de bronze)	241
<i>Permissa uulgo licentia atque ultio et sacietas</i>	
Fou permesa a la multitud la llicència, i la venjança	
i la sacietat (Tàcit)	246
<i>Quam quisque norit artem, in hac se exerceat</i>	
Que cadascú s'exerciti en l'art que domina (Ciceró).	250
<i>Quocumque aspicio, nihil est nisi mortis imago</i>	
Onsevulla que giri els ulls, només trobo la imatge	
de la mort (Ovidi)	255
<i>Omne ignotum pro magnifico est</i>	
Tot el que és desconegut és tingut per magnífic (Tàcit).	261
<i>Uoluntatum, studiorum, sententiarum summa consensio</i>	
La màxima concordança de voluntats, de gustos,	
de principis (Ciceró)	267
<i>Dux femina facti</i>	
Una dona capitaneja l'empresa (Virgili).	274
<i>Quid homines suspicentur uidetis</i>	
Ja veieu quines sospites corren entre la gent (Ciceró)	281
Thusnelda	287
<i>Quotus quisque reliquus qui rem publicam uidisset?</i>	
Quants en restaven que haguessin vist la República? (Tàcit) ...	292

<i>Ex ungue leam</i>	
Per l'ungla es coneix la lleona (Proverbi)	299
<i>Causa in occulto</i>	
La causa, ben en secret (Tàcit)	305
<i>Nos quoque floruimus</i>	
També vam florir nosaltres (Ovidi).	312
<i>Nullo aduersante</i>	
Ningú no gosà oposar-s'hi (Tàcit)	317
Drus el Jove.	322
<i>Sic uoluere Parcas</i>	
Talment ho filaren les Parques (Virgili)	327
<i>Ubi cadauer abieceris?</i>	
On has llançat el cadàver? (Tàcit)	332
<i>Omnia uertuntur</i>	
Tot es capgira (Properci).	338
<i>Neque enim ignari sumus ante malorum</i>	
No és pas d'avui que coneixem les dissorts (Virgili).	344
<i>Sine miseratione, sine ira</i>	
Sense pietat, sense ira (Tàcit)	352
<i>Per uxorium ambitium</i>	
Per l'ambició d'una dona (Tàcit)	361
<i>Incertum metu an per inuidiam</i>	
Qui sap si per prudència o per gelosia (Tàcit)	367
<i>Tam multae scelerum facies!</i>	
Tantes són les formes del crim! (Virgili)	372
Agripina.	380
Tiberi al Tíber!.	388

No hi ha àligues al cel. Si n'hi hagués tampoc no les podria veure, de tan espessa com és aquí la capa que formen els faigs esvelts, altíssims, brillants de fulles joves que amb prou feines permeten un fil d'espai gris que mig ressegueix la senda, però Tiberi sap que no hi ha àligues al cel de Germània. No alça la vista. No li cal i no ho vol fer. Manté expressament, molt a consciència, la mirada fixa endavant, les espatlles dretes, el posat d'estàtua dalt del cavall que ara rebufo de fred. L'alè de l'animal se suma a la boira untosa que s'aparta al seu pas, llisquenta com l'aigua grisa d'un pantà que cobrí el camí i tot el seu voral. Fins on li arriben els ulls avesats a la poca llum, hi troba aquesta monòtona repetició del món: els arbres, la boira, els arbres, la boira, els arbres, la boira. Encara deu tenir una mica de febre. Si es deixés anar, el vaivé tranquil del cavall, el trepig de milers de peus, el dring metàl·lic dels homes en marxa com un fons rítmic per als sentits, s'adormiria. I seria capaç de mantenir-se dret i de no caure i d'arribar així a la planura que els espera un grapat de milles més endavant,

quan per fi ell alçarà la mà i s'estendran les ordres i sonaran els corns i les tubes perquè aquesta terra que tant costa de sotmetre quedi de nou espavordida en sentir l'avís de les legions que es desplegaran en espectacle.

Aquesta vegada Tiberi no ha gastat cap esforç per a la sorpresa. Al contrari. Si en algun moment algú, algun cap amb els ulls ferotges de cicatrius sota la barba o algun guerrer amb el tors nu i els cabells que fan un nus sobre l'orella o algun dels seus fills que corren jugant a l'acuit entre les cases de teulades baixes, remotament, ha pensat que han fet trontollar la determinació de Roma, avui comprovarà fins a quin punt l'esperança és vana quan tan sols se sustenta en el desig.

Ha organitzat amb molta cura la devastació. Per això és aquí. Els mesos de penúries, les nits sense dormir, compartir el ranxo més frugal, servir d'exemple, restablir la disciplina, els càstigs, que les lleves forçades aprenguin a alçar les tanques dels campaments, a transportar-se l'equip, a complir les ordres, que els veterans retrobin el respecte degut a les àligues. Amb l'honor i amb la por, així ha redreçat Tiberi unes legions ferides pel corc de la desídia.

Així es prepara per a netejar la infàmia de l'exèrcit que va perdre Quintili Var.

Durant deu dies convertirà en cendres bona part del país dels marsis. Els camps i els boscos i les bèsties i els pobles i la gent que hi viu.

Ha deixat que l'arribada de les legions s'anés anunciant per ella mateixa. Pam-pam-pam-pam. Implacable com ella mateixa. Immisericorde i freda com ella mateixa

en la venjança, en la demostració de la força invencible que té i que representa. Han tornat per a restablir l'ordre del món, perquè encara no fa dos anys del desastre de Var i la ferida supura oberta de dolor i de ressentiment i de les coses que de cap manera no es poden permetre.

Han tornat perquè Tiberi Claudi Neró no ha perdut mai cap batalla.

Els ha permès d'agrupar una mena de defensa. Més exactament, els ha permès de pensar que ho podrien fer. I ara aviat tindrà els marsis picant els escuts a l'altra banda del petit pla, encesos i desesperats. Potser han previst algunes trampes. Segur que ho han fet. No tenen cap possibilitat.

Mentre pujava riu Lúpia amunt, Tiberi pensava en el seu germà. Ell va establir el campament. Ell va marcar els camins que han pogut resseguir ara. Ell i la seva rialla oberta.

Com l'enyora.

És que jo et faig mig persona, li deia, de vegades, i Tiberi no li responia ni que sí ni que no, però ara sent l'ofec, el buit als pulmons, la part d'ell mateix que sempre li falta.

Si els déus li demanessin un braç per tornar-li Drus de l'Hades, els el donaria.

Però els déus no demanen res.

Res de res.

Més aviat s'ho prenen.

Com si aquest fos el preu que consideren que ha de pagar per ser qui és, per ser on és, per cada graó que la vida li ha permès de pujar.

Aviat seran a lloc. El cavall rebufo com si ja notés l'aire menys dens de la clariana, com si pressentís el perill que els guarda. Tiberi li colpeja amicalment el coll amb la mà esquerra. Hauria de concentrar-se en això que vindrà ara, la disposició de cada centúria, els arquers, el moviment dels flancs, les onades, però en realitat sap que no fa falta. Ho té tot ben preparat. Cadascú sabrà executar la part que li toca. Ara pensa en les cartes. Les repassa mentalment. La felicitat de rebre aquelles cartes.

Vale, estimadíssim Tiberi, sigues feliç en cadascuna de les teves accions.

Estimadíssim.

M'adreço als déus perquè, ara i sempre, et conservin en bona salut si no volen la ruïna del poble de Roma.

Ara i sempre.

Quan sento i lleigeixo com t'has amagrit a causa de totes les teves fatigues, que els déus em perdin si tot jo no m'esborrono. Et prego, doncs, que et guardis, perquè si sentíssim dir que estaves malalt, jo i la teva mare ens moriríem, i el poble romà i l'imperi sencer estarien en seriós perill.

Jo i la teva mare.

Han passat gairebé set anys des de l'adopció i August mai no li diu fill. Cert que ara governen braç a braç, que sovint li reconeix els mèrits i que quan li escriu li mostra no tan sols confiança sinó afecte, però manté aquesta línia marcada a terra. Tiberi sap que això no altera el seu futur, que, aviat, quan August exhali el darrer sospir i calgui un successor, serà ell qui es farà càrrec

d'aquest pes. Però li dol igual. S'ho pren com un desaire, com una injustícia que comet en contra seu precisament qui menys ho hauria de fer.

I quin ordre tan gran als teus campaments! Realment penso, Tiberi meu, que ningú, entre tantes dificultats i amb un exèrcit tan desmoralitzat, no hauria actuat amb tanta prudència com tu ho has fet.

Tiberi meu.

Que de tenir-te tan lluny em costa prendre decisions, que et necessito quan alguna cosa m'enutja, valga'm el déu dels juraments, que em fas falta, benvolgut Tiberi, i que constantment em tornen a la memòria els versos d'Homer.

I August els escriu. I Tiberi els recita perquè també els coneix: *Si aquest ve amb mi, fins i tot del foc que brilla de flames tornariem tots dos, perquè en sap un munt, d'enginyar-se pensades.*

S'ha acabat el bosc.

Sonen les tubes.

Comença el carnatge.

SIC PLACITUM

Vet aquí Neró. O, més completament, vet aquí Tiberi Claudi Neró, fill de Drus Claudi Neró, pare de Tiberi Claudi Neró i, aviat, també de Neró Claudi Drus, amb els anys que ja té, amb la vida que ha viscut, i les batalles, i l'exili, i el retorn, tombat al banquet que celebra el casament de la seva muller amb aquest Octavi ambiciós que estén els braços enlaire i que diu Salve, Lívia Drusilla! Salve, conqueridora! Salve, nobilíssima Clàudia! Salve, esposa de Neró que ja ho ha deixat de ser i que em quedo jo!

No, això no ho diu.

El pare del petit Tiberi i de la criatura que d'aquí a tres mesos naixerà a la casa d'un altre, alça la copa amb tothom i que tothom ho vegi.

Al so que dicta Octavi.

Octavi Cèsar, Octavi invicte, Octavi heura que s'enfila a la figuera i que tan ràpidament s'ha divorciat de l'Escribònia que tenia per casar-se avui amb el seu destí, per fer visible la pau que ha promès, el retorn dels prohoms que van haver de fugir, la legitimitat, la respectabilitat que tant cerca i que sempre li fa falta.

Octavi forja l'aliança amb la millor de les famílies patrícies, uneix la casa Júlia i la casa Clàudia, es perfila com el defensor de la llibertat i de la República i de tant com faci falta defensar, i Neró, que se sent perdedor de totes les batalles, ja no té forces per mirar de salvar res.

Ni forces ni esperit.

Ara hi ha un moment de calma, les veus s'aplaquen, les converses fan meandre. Neró contempla Lívia i la troba radiant: gairebé li surt llum de dins. Mai no l'havia vista així.

Tot i la consciència de ser al centre d'una xafarderia que serà comentada durant anys, amb la panxa que ja fa i que sota els plecs delicats del vestit anuncia que la criatura creix i es forma amb tota la vigoria de la casa Clàudia, ella, que sempre es guarda tant de mostrar enfora cap sentiment, que amb quinze anys se li va oferir com una rosa desmenjada, que el va acompanyar valerosa a l'exili sense regalar-li mai, però, ni un bri de tendresa, una mirada, res, ella, la closca de nacre finíssim tancada, contempla el seu nou espòs, triumvir, jove, enfiladís, segur de tot, i brilla com una estrella.

Brilla.

L'infant que duu a dins es dirà Drus perquè ningú no dubti que s'ha engendrat com calia dins de l'ordre de les coses. Tiberi, el fill que ja té, roman adormit als seus peus, bressolat per la cridòria del convit.

De cop i volta han sortit les ballarines, ara. Equilibristes nòmides de pell llustrosa. Octavi riu d'orella a orella amb els ulls esbatanats. Lívia arrufa el nas molt

lleugerament. La gent gesticula i s'exclama i Neró aprofita la gresca general per allunyar-se'n. Que necessito la latrina o una mica d'aire o qualsevol excusa si de cas algú se'l mira i es pregunta on va el marit que ja no ho és. Però no li caldrà repartir enlloc explicacions perquè la seva escapada passa desapercebuda. Mai no ha estat home dels que criden l'atenció i avui, més enllà de les mirades de malícia i curiositat per veure, sobretot, com s'hi posa, i amb quina cara, més enllà d'aquesta petita baixesa, no hi ha res.

Una ràfega de vent fred el rep al grandios peristil i mou amb violència els *oscilla* que pengen entre les columnes, marbres circulars amb dofins i amb sàtirs que hi fan relleu i que així han de protegir la casa i els qui s'hi estan, però que ara ben sembla que li diguin fora d'aquí, tu, deixa'ns la muller i cedeix el pas al vencedor de Perusa, el destructor, el reconstructor, el fill de Juli Cèsar que diu que t'ha perdonat però que fora, que fora, que prou.

El vell Neró, que en llengua dels antics sabins volia dir brau i valent i ardit, sent un pes tristíssim a les espatlles. Es mareja. Una basca. Es recolza al pedestal robust que aguanta l'estatueta de Cupido. El petit déu sembla amb ganes de volar fins al mig del peristil on hi té la mare, que fa el gest de caminar, serena, mostrant en una mà la poma de Paris i alçant l'altra fins al cap per acabar-s'hi de col·locar bé la palla. Un pit descobert. Els peus nuus. La mirada acalada cap a l'aigua que l'envolta i que llambra que no se sap si és per efecte del sol o de Venus mateixa i de la felicitat de poder-li fer de mirall.

Neró sospira. Que no té tants anys al cos encara nerviüt, però que potser sí, i que li pesen.

Li pesen.

La música de la celebració li arriba encara mig esmortèida, contempla immòbil el vigor verdíssim de la murta que ofereix a l'estàtua de la deessa els seus fruits foscos, minúsculs, inquietants cabets cecs amb boques d'estrella, i es deixa endur de seguida pel fil dels seus pensaments. Del seu enyorament. Sent, molt endins, el fibló d'una tristesa, una injustícia. Repassa els dies, tants com n'acumula, de servei a Roma i al que Roma significa, i no troba en els seus actes elements de gran reproacció. Ni de gran ni de mitjana ni de petita tampoc.

Tant com ha fet, ho ha fet a dreta llei. Per la República. Tot: comandar a Alexandria la flota de Juli Cèsar i donar-li la victòria que mereixia. Exercir els càrrecs amb rectitud: de qüestor, de pontífex. I després, quan va caure el dictador i es votava suprimir les acusacions obertes contra Cassi i Brut com a màxims responsables de la seva mort, alçar-se solemne al Senat per reclamar que, a més a més, se'ls oferís directa recompensa. Així ho va dir i això va fer, perquè ho considerava just. Restitutiü. Encara que significués l'enemistat per sempre de la casa Júlia. De tots els Julis amb Octavi al capdavant. Enemistat latent mentre va durar el triumvirat que es repartia el govern com qui esquinça una vedella, amb Lèpid i Octavi i Marc Antoni vigilant-se sempre de cua d'ull; enemistat oberta quan el triumvirat es va esberlar i Neró va mantenir, ai, la fidelitat a Marc Antoni.

I va defensar Perusa per ell.

Per ell i contra Octavi.

Sempre contra Octavi.

Perusa...

És la segona vegada que el cap li fuig avui a la ciutat d'ominosos records. Deu ser perquè l'evocació casa amb l'esperit cendrós que li marca el pas des que ha tornat a Roma, des que ha canviat l'exili per això que té ara, aquesta solitud.

Mai més ben dit: hi casa.

Se li escapa mitja rialleta per la trista ocurrència.

El cap, però, de seguida se li torna a enterbolir de gemecs i de fam i de misèria.

De Perusa.

Perquè una cosa és la batalla, el brogit espantós del xoc del metall i dels homes i de les bèsties, els crits i la polseguera i la sang pertot, la dansa terrible que atorga glòria o mort o cicatrius, una cosa és això, l'espant concretíssim, i una altra de ben diferent, de contrària, és el setge garneu i silencios, aquell escanyament inacabable que no esperava pietat i que no la va tenir.

De vegades, de nits, encara es desperta suant de creure que és dins les muralles etrusques de la ciutat maleïda, que haurà de travessar-li els carrers i suportar l'espantosa visió, els ulls sense pestanyes, les galtes xuclades, el dit d'aquella dona assenyalant l'arrogant cònsol Luci Antoni i maleint-lo en nom del fill mort, que semblava una matrona de respecte i de tristesa nobilíssima fins que va treure de sota els plecs de l'estola el cos nuu, ert, blau d'un nadó i el va alçar amb totes dues mans com una ofrena i va xisclar que aquest és el meu Aule que res

no temia i que no hi ha dides i que el món és eixorc i mengem rates.

La van apartar de mala manera. No els va costar gens perquè era tota feta de branquillons i perquè ningú no va respondre per ella. I perquè mai no els costa, ben mirat. Però aquella dona agenollada al carrer enfangat de Perusa, les galtes brutes de llàgrimes i de fang, se li ha quedat clavada a la memòria com un presagi funest de la vida que li resta.

Silenci.

Potser ve d'estona però tot just ara hi cau, que hi ha silenci, i s'adona del temps que deu fer que és fora de la festa, i de la necessitat que té de deixar-s'hi veure de nou. Que tothom pugui reconstatar la presència de Neró allà ben a prop del matrimoni que els pontífexs han legitimat i que la ciutat sencera celebra. Allà i que s'entengui perfectament que el traspàs és natural i acordat i pacífic. Com si hi hagués en algun lloc alternativa. Com si mai n'hi hagués hagut. Com si després de rendida la ciutat, aquest mateix Octavi que ara celebra i riu i pren la mà de la muller i la besa tendrament en espectacle, no hagués ordenat el saqueig i incendi de la malaurada Perusa, tan prima de tot, tan desolada després de dos mesos de setge feroç.

Aquell sentiment amarg de deixar sola la ciutat i a mercè d'Octavi, de fugir i salvar-se per la punta dels cabells i per haver fugit, de fugir a Nàpols, de fugir a Sicília, de fugir a Acaia i de sempre fugir, li regolfa ara des de dins de tot de les entranyes.

Ha tornat d'esma i s'estira al seu lloc. Amb un cop de

cap saluda Octavi Cèsar, pren una copa de vi i dedica al conjunt la vessant més abstreta d'ell mateix. No sorprendrà ningú, que avui Neró no surti amb acudits ni facècies i es retregui en un gest taciturn: encara que l'ocasió fos més feliç no canviaria gaire el posat. Ell és així. Callat. Mújol.

I ara, a més a més, té en l'esperit ombrívol la dolorosa convicció que això que viu és una altra expressió de la seva falta, que sempre és la mateixa: ha cedit la muller com va rendir Perusa i com ha permès que la República quedi reduïda a això que l'espera i que ja es prefigura als ulls àvids del triumvir.

No en romandrà res, del que vàrem ser, mussita, gola endins, i torna a clavar la mirada en Lívia i no hi troba consol. Al contrari. Li detecta, ara, una bellesa feridora, un dir al ventre hi duc el fill que serà agusat com jo i ferri com el seu pare i alt com el seu germà. El fill que ja creixerà a l'empara de l'home més poderós de Roma. Del món.

I espurneja.

Neró ja no sap si és simple efecte del seu cap enterbolit, o del vi, de l'aire espès que es congria a l'estança massa plena, però veu i sent i constata que Lívia refulgeix. Que fa llum.

Com una estrella, sí.